

SES HÂDİSELERİ (Ses Olayları)

Dil durağan değil dinamik bir yapıya sahip olduğundan zaman ve mekân içinde birtakım değişikliklere uğrar ki buna ses hâdiseleri diyoruz.

NEDENLERİ

1. Dilin kendi ses özellikleri: Dil, dışarıdan alınan bir kelimeyi kendi ses özelliklerine uygun hâle getirir. Örneğin, *zevalli* kelimesini, *zavallı* yapmıştır. Ya da *terceme* kelimesini *tercüme*'ye dönüştürmüştür. Türkçemizdeki kalınlık-incelik ve düzlük-yuvarlaklık uyumları kelimeyi bu değişikliğe zorlamıştır.

2. Komşu seslerin etkisi : Bazen de bir sesi kendisine benzetmeye zorlayan sesler söz konusudur. *Penbe* > *pembe* örneğine bakalım. Daha önce gördüğümüz gibi " b" dudak ünsüzü, "n" diş ünsüzünü "m" sesine dönüştürerek onu dudak ünsüzü yapmıştır.

3. Vurgu ve tonlamalar : Konuşurken bir sesi ya uzatır ya da tekrar ederiz. Böylece his ve fikirlerimizi daha belirgin, daha kuvvetli ifade edeceğimizi düşünürüz. *Bitti*>*bittiii* gibi, veya *yazık*>*yazzık* gibi.

4. Söyleyiş zorluğu: Bazen kelimelerin bütün seslerini telaffuz etmede zorlanırsınız ki bu da ses hâdisesine yol açar. *Ufakçık*> *ufacık* örneğinde, "k" sesleri sık aralıklarla yan yana geldiğinden dil, bunlardan birisini düşürür.

5. Zayıf sesler : y, ğ, h gibi sesler ile sona gelen "r" sesi zaman zaman düşer: *gidiyor*>*gidiyo*...

6. EN AZ ÇABA KANUNU : İnsanların konuşurken kolaya kaçma eğilimi içinde olmaları, bir kelimeyi seslendirirken göstermeleri gereken çabanın en azını göstermelerine "*En Az Çaba Kanunu*" denir.

Ses hâdiselerinin temelinde bu kanunun sık sık devreye girmesi yatar.

TÜRKÇEMİZDEKİ SES HÂDİSELERİ

1. DEĞİŞMELER

Bir sesin başka bir sese dönüşmesidir.

- a) **Kalınlaşma** : ince sesin kalın sese dönüşmesi : *zeval-li>zaval-ı, Âdem>adam...*
- b) **İncelme** : Kalın sesin ince sese dönüşmesi: *zeytun>zeytin, inanmak>inanmak...*
- c) **Yuvarlaklaşma**: Düz bir sesin yuvarlaklaşması : *terceme>tercüme, çünkü>çünkü...*
- d) **Düzleşme** : Yuvarlak bir sesin düzleşmesi : *zeytun>zeytin, uçun>üçün>için...*

2. BENZEŞMELER (asimilasyon)

Bir sesin başka bir ses benzemesidir.

- a) Bu bazen bir sesin başka bir sesin aynısı olması şeklindedir:

günlük>günnük, şenlik>şennik, yanlış>yannış...

- b) Bazen de benzediği sesin türünden olması şeklindedir:

kanbur>kambur, penbe>pembe, çenber>çember...

n (b) > m(b) şeklinde görülen bu benzeşmeye kimi kaynaklarda “n-b çatışması” adı da verilmektedir. Özel isimlerde bu tür benzeşme mümkün olduğunca devre dışıdır: *İstanbul, Safranbolu...*

3. AYKIRILAŞMA (disimilasyon)

Aslında değişimin özel bir türüdür. Kökte aynı türden ikiz ünsüz bulunmadığı için seslerden bir aykırılışır:

muşamma>muşamba, attar>aktar, mattap>matkap...

4. DÜŞMELER

Kelimedeki bir ya da birkaç sesin kaybolmasıdır.

- a) **Ön ses düşmesi** : *ısıcak>sıcak, hep>ep...*
- b) **İç ses düşmesi (sinkop)** : *yalınız>yalnız, yanlış>yanlış...*
- c) **Son ses düşmesi** : *geliyor gidiyor> geliyor gidiyo, bir gün>bi gün...*
- d) **Tekleşme** : İkiz seslerden birisinin düşmesidir.
hammal>hamal, edebiyat>edebiyat
- e) **Ünlü birleşmesi (kontraksiyon)** : Ünlü bir sesle biten bir kelime ünlü sesle başlayan başka bir kelimeyle sık kullanılıp kalıplaşır.
kahve altı> kahvaltı, sütlü aş>sütlaç, ne için>niçin...
- f) **Hece düşmesi (haploloji)**: Peş peşe gelen heceler ortak sesleri taşıyorsa bunlardan biri düşer.
yorgun durur>yorgundur, gele yorır> geliyor, görmemezlik>görmezlik...
- g) **Hece kaynaşması** : ğ, h, y gibi sesler zayıftır, bazen söylenmezler.
ağabey>abi, hastahane>hastane, pek iyi>peki...

5.TÜREMELER

Kelimede bir ya da birden fazla sesin ortaya çıkmasıdır.

- a) **Başta ses türemesi (protez) :** *urmak>vurmak, ayva>hayva, ırak>yırac...*
- b) **Ortada ses türemesi :** *kral>kıral, şükr>şükür, kılıç>kılınç...*
- c) **Sonda ses türemesi :** *giderken>giderkene, yok ki>yokkine...*
- d) **İkizleşme :** Vurgu ve tonlamayla ortaya çıkar.
ana>anne, eşek>eşşek, yazık> yazzık...

6. GÖÇÜŞMELER (metatez)

Kelime içinde yer alan seslerin yer değiştirmesi hâdisesidir.

toprak> torpak, çömlek>çölmek, ekşi>eşki (yakın göçüşme)
yalvarmak>yavralmak, lanet>nalet (uzak göçüşme)

NOT : Söz konusu ses hâdiselerinden bazıları zamanla imlamıza girmiş, yani yazı diline geçmiştir. Ancak bazıları yalnızca söyleyişte kalarak yazı diline girmemiştir.

ÖRNEKLER

cumartesi < cuma ertesi : ünlü birleşmesi

pazartesi < pazar ertesi : hece düşmesi

biricik < bircik : ortada ses türemesi

kambur < kanbur : benzeşme

İslav < Slav : başta ses türemesi

yanlış < yanılış : iç ses düşmesi

eczane < eczahane : hece kaynaşması

tandır < tennur : aykırılışma

karl < kral : göçüşme

ne oldu < n'oldu : ünlü birleşmesi

af < afv : sonda ses düşmesi

fiyat < fiat : ortada ses türemesi

döşşek < döşek : ikizleşme

dava < davi : kalınlaşma

mümkün < mümkün : yuvarlaklaşma

onnar < onlar : benzeşme

küçücük < küçükcük : ortada ses düşmesi

başlayım < başlayayım : hece düşmesi

Yunus'tur < Yunus durur : hece düşmesi

duvar < divar : yuvarlaklaşma

ahçı < aşçı : aykırılışma

YAPIM EKLERİ

1.Kökler

Bir sözcüğün anlamlı en küçük yapı birimine *kök* denildiğini hepimiz biliyoruz. Kök, sözcüğün eksiz şeklidir. Sözcüğün aldığı ekler, kökün anlamını değiştirerek yeni sözcükler oluştururlar. Bu değişim esnasında kökün anlamı tamamen değişmez. Mesela “tepe” sözcüğünün kökü “tep” olarak düşünülemez. Tabiatla “tepe” diye adlandırılan nesne ile “tep-” dediğimiz eylem arasında hiçbir anlam ilgisi olmadığına göre, bu sözcüğün kökü de “tepe” olmalıdır. Görüldüğü gibi kök ve ek bir anlam bütünlüğü içindedir.

Türkçe sözcükler genellikle tek heceli köklerden oluşur. Birden fazla heceye sahip bazı sözcük kökleri de aslında eski Türkçede tek heceli olarak görülmektedir.

Türkçede ister isim kökü ister fiil kökü olsun bütün kökler her zaman sözcüğün başında bulunur ve genellikle sözcük köklerinde biçim değişikliği olmaz.

Köklerin ilk yapım ekini almış biçimine *gövde* denir. Gövde, anlam ve kullanışı bakımından kök gibidir. İsim köklerinden isim ve fiil gövdeleri; fiil köklerinden fiil ve isim gövdeleri yapılabilir.

Türkçedeki sözcükler, isim soylu sözcükler ve fiil soylu sözcükler olmak üzere iki ana grupta toplandığı için sözcük kökleri de yapı ve kullanım özellikleri bakımından iki farklı biçimde oluşmuşlardır.

1.1. İsim Kökleri

Varlık veya kavramları karşılayan köklere isim kökleri denir. İsim köklerinin karşıladığı nesneler veya kavramlar zihinde canlandırılabilir. Bu özelliğiyle isim kökleri tek başlarına kullanılabilir: Ali, ova, dağ, deniz, kaya, genç, Türk, kan vb.

1.2. Fiil Kökleri

Çevremizde bulunan nesneleri açıklayıp tanımlayabilmemiz için bunların her birine bir ad vermiştir. Bu nesnelerin hareketlerini belirtmek için de “fiil” dediğimiz sözcüklere ihtiyaç duymuştur. İşte fiiller, kök olarak hareket belirten sözlerdir. Kısaca fiil kökleri eylemleri karşılayan köklerdir.

git-, sus-, kes-, düş-, al-, tat-, sor-, gez-, ver- ... gibi.

Fiil kökleri, örneklerde gösterildiği gibi kendilerinden sonra kısa çizgi çekilerek yazılmalı ve bu yazılış (sor-) sormak şeklinde okunmalıdır.

Yansıma sözcüklerin köklerini ise isim kökü olarak göstermek doğrudur: horultu, patlama, haykırma, vızıldama, horlama.

2. Ekler

Ek; sözcüklerin yapısında yer alan, tek başına anlamı olmayan, görevini ve anlamını getirildiği köke göre kazanan şekillere denir.

Yapı olarak sondan eklemeli bir dil olan Türkçede, yeni sözcüklerin türetilmesinde ve dile işleklik kazandırmada ekler, çok önemli bir görevi yerine getirirler.

Türkçede ekler, yapım ekleri ve çekim ekleri olmak üzere iki grupta toplanır.

2.1.Yapım Ekleri

Yapım ekleri, sözcük kök ve gövdelerine gelerek dilin anlatımını genişleten, onu zenginleştiren, yeni sözcüklerin türetilmesine yarayan eklerdir. Türetme, dilin kanunlarına göre gerçekleştirilir.

Yapım eklerinin türetme dışında sözcüğe kattığı bazı anlam incelikleri olduğu için her ek, aynı türden bütün sözcüklere getirilemez.

Türetme göreviyle kullanılan yapım eklerinin hepsi aynı derecede işlek değildir.

İsmin yapım ekleri ile fiilin yapım ekleri birbirinden ayrıdır. Yazılışları, söylenişleri aynı olan yapım eklerini karıştırmamak gerekir. Türetilen sözcük isme ait bir çekim eki alıyorsa sözcüğe getirilen son yapım eki, isim yapma ekidir. Sözcük, fiile ait bir çekim eki alıyorsa sözcükteki son yapım eki, fiil yapma ekidir. Çekim ekinden sonra yapım ekinin gelemeyeceği kuralı unutulmamalıdır.

Çekim eklerinde (bir-i-si, hep-i-si, kim-i-si gibi bazı istisnalar dışında) aynı gruptan iki veya daha fazla ek üst üste gelemez. Yapım ekleri için ise böyle bir sınırlama yoktur: göz-et-len-dir-il-en.

Yapım ekleri dört ana gruba ayrılır. Bunlar;

- a. isimden isim yapan ekler
- b. isimden fiil yapan ekler
- c. fiilden isim yapan ekler
- d. fiilden fiil yapan ekler

2.1.1. İsimden İsim Yapan Ekler

İsim köklerinden yeni anlamlı başka isimler türetmede kullanılan eklerdir. İşlek olarak kullanılan eklerden bazıları şunlardır:

1. -lık, -lik, -luk, -lük

Yer isimleri, araç-gereç isimleri, sıfatlar, meslek isimleri, rütbe-makam isimleri, ikilemeler yapan eklerdir: saman-lık, taş-lık, kum-luk, odun-luk, çöp-lük, kömür-lük; İncir-lik, Yumurta-lık; bayram-lık (elbise), dolma-lık (biber), gömlek-lik (kumaş), hediye-lik (eşya); baş-lık, kulak-lık, sabah-lık, diz-lik, gece-lik, gelin-lik, sebze-lik, buz-luk, tuz-luk, yağmur-luk, ön-lük; doktor-luk, işçi-lik, demirci-lik, kılavuz-luk, asistan-lık, binbaşı-lık, doçent-lik, uzman-lık; rektör-lük, başkan-lık, kaymakam-lık, vali-lik; çocuk-luk, delikanlı-lık, genç-lik, güven-lik, güzel-lik, ihtiyar-lık, iyi-lik, kadın-lık, kardeş-lik, temiz-lik, vicdansız-lık; ana-lık, baba-lık, evlat-lık, oğul-luk; aç-lık tok-luk, az-lık çok-luk, bağ-lık bahçe-lik, var-lık yok-luk, bir-lik beraber-lik, dir-lik düzen-lik, vb.

2. -lı, -li, -lu, -lû

a) Sıfat, ikileme ve isimlerde bir yere bağlı olmak anlamı katan eklerdir: anlayış-lı (insan), sayı-lı (gün), bilgi-li (adam), gölge-li (yer), renk-li (havlu), bulut-lu (hava); Asya-lı, bura-lı, Elazığ-lı, Antalya-lı, lise-li, mahalle-li, doğu-lu, köy-lü, üniversite-li; an-lı şan-lı, bel-li baş-lı, sağ-lı sol-lu, der-li top-lu, gece-li gündüz-lü, iç-li dış-lı, iri-li ufak-lı.

3. -sız -siz, -suz, -süz

Ahlak-sız, ar-sız, hır-sız, ök-süz (annesiz), tel-siz; bağımsız (ülke), görgü-süz (adam); kimse-siz (yaşıyor), tutar-sız (davranıyor); borç-suz harç-sız, ıpsız sap-sız, iş-siz güç-süz, kayıt-sız şart-sız, ses-siz ses-siz, tat-sız tuz-suz, yer-siz yurt-suz vb.

4. -cı, -ci, -cu, -cü; -çı, -çi, -çu, -çü

Cam-cı, iz-ci, koru-cu, göz-cü, balık-çı, kitap-çı, diş-çi, iş-çi, simit-çi, tost-çu, gözlük-çü; şaka-cı, yalan-cı, geri-ci, kin-ci, kader-ci, sol-cu, uyku-cu, barış-çı, fırsat-çı, halk-çı, inat-çı, yaltak-çı, Türk-çü, milliyet-çi vb.

5. -cık, -cik, -cuk, -cük; -çık, -çik, -çuk, -çük

Ada-cık, az(ı)-cık, adam-cık, ağaç-çık, anneciğim (anne-cik-im), boru-cuk, dere-cik, kadın-cık, kedi-cik, kimse-cik, küçü(k)-cük, teyzeciğim (teyze-cik-im), yavru-cuk, yumuşa-cık (yumuşak-çık), zavallı-cık; arpa-cık, yılan-cık, kızamık-çık, pamuk-çuk; kızıl-cık, dil-cik, gelin-cik; elma-cık (kemiği), karın-cık, badem-cik, kese-cik, köprü-cük (kemiği), kapak-çık; sığır-cık, tatar-cık, gelin-cik; dağar-cık, iğne-cik, maymun-cuk, dip-çık ; Çınar-cık, Germen-cik, Harman-cık, Ova-cık, Yaka-cık, Göl-cük, Kuzgun-cuk vd.

6. -ca, -ce, -ça, -çe

Adam-ca, akıl-ca, ala-ca, bu-n-ca, çılgın-ca, filan-ca, kısa-ca, sarı-ca, soy-ca, yakın-ca, aile-ce, ben-ce, bilgi-ce, bölüm-ce, deli-ce, ekşi-ce, güzel-ce, iyi-ce, kendi-n-ce, siz-ce, çocuk-ça, yaş-ça, açık-ça, ak-ça, adet-çe, geniş-çe, gök-çe; ayrı-ca, başlı-ca, doğru-ca, düşman-ca, kolay-ca, böyle-ce, erken-ce, gizli-ce, ön-ce, sert-çe, çabuk-ça, hoş-ça, yavaş-ça; Türk-çe, Alman-ca, İngiliz-ce, Arap-ça, Fars-ça, Rus-ça, Çuvaş-ça, Yakut-ça; Çamlı-ca, Çatal-ca, Çukur-ca, Kozlu-ca, Kumlu-ca, Sapan-ca, Yarım-ca, Derin-ce, Düz-ce, Sütlü-ce, Yeni-ce, Sivri-ce; ılı-ca, kokar-ca; ala-ca (karga), aptal-ca (iş), gibi.

7. -daş, -deş, -taş, -teş

Anlam-daş, arka-daş, çağ-daş, gönül-daş, kardeş, sır-daş, soy-daş, ülkü-daş, öz-deş, yön-deş, denk-taş, emek-taş, yurt-taş, kök-teş.

8. -ncı, -nci, -ncu, -ncü

Altı-ncı, bir-i-nci, elli-nci, iki-nci, son-u-ncu, üç-ü-ncü, yüz-ü-ncü gibi.

9 -ar, -er; -şar, -şer

Kırk-ar, on-ar, beş-er, bir-er, üç-er; altı-şar, iki-şer, yedi-şer gibi.

10. -sal, -sel

-sal, -sel eki bugün yaygın olarak kullanılmasına rağmen yanlış bir ektir. Bilim eseri yerine bilimsel eser, kamu alanı yerine kamusal alan gibi yanlış kullanımlar tercih edilmektedir.

-sal, -sel eki şu örneklerde kullanıldığı gibidir: aç-sal, anıt-sal, doğru-sal, duygu-sal, hayvan-sal, kalıt-sal, kara-sal, kut-sal, onur-sal, tarım-sal, yapı-sal, birey-sel, bitki-sel, bölge-sel, çizgi-sel, evren-sel, gelenek-sel vb

Bunlardan başka, getirildiği isme değişik anlamlar katan ve sınırlı sayıda örnekte rastlanan isimden isim yapma ekleri de vardır.

2.1.2. İsimden Fiil Yapan Ekler

İsim kök ve gövdelerinden fiiller yapmak için kullanılırlar: Bunlardan çok kullanılanları şunlardır:

1. -la-, -le-

Bağ-la-, baş-la-, nokta-la-, suç-la-, ucuz-la-, yaz-la-, yok-la-, yol-la-, ateş-le-, belge-le-, dem-le-, demir-le-, diş-le-, giz-le-, kilit-le-, mim-le-, ter-le-, üt-le-; çat-la-, çın-la-, gür-le- vb. gibi.

Bu eki -lan-, -len-; -laş-, -leş-; -lat-, -let- biçiminde de kullananlar da vardır: can-lan-, dik-len-, yaş-lan-, bol-laş-, dinç-leş-, iyi-leş-, makine-leş-, Türkçe-leş-, kir-let- vb. gibi.

2. -al-, -el-

Az-al-, boş-al-, bun-al-, dar-al-, kör-el-, yön-el- gibi.

3. -l-

Doğru-l-, duru-l-, ince-l-, kısa-l-, sivri-l-, savur-(u)l- vb.

4. -a-, -e-:

Ben(i)z-e-, boş-a-, kan-a-, oy(u)n-a-, tür-e-, tün-e- (tün: gece), yaş-a- vb.

İsimden fiil yapan ve sınırlı olarak kullanılan diğer ekler şöyle sıralanabilir: **-ar-, -er-** (ağ-ar-, baş-ar-, mor-ar-, on-ar-, ev-er-, göğ-er-); **-da-, -de-** (çatır-da-, fısıl-da-, horul-da-, ısıt-da-, kütür-de-); **-k-** (aç-ı-k->ac-ı-k-, bir-i-k-gec-i-k-, göz-ü-k-); **-kır-, -kir-, -kur-, -kür-** (fış-kır-, hiç-kır-, kış-kır-t-, püs-kür-, tü-kür-); **-msa-, -mse-** (az-ı-msa-, ben-i-mse-, kötü-mse, küçükümse> küçü-mse-); **-r-** (deli-r-); **-sa-, -se-** su-sa-, umur-sa, mühim-se-, garip-se-, önem-se-).

2.1.3. Fiilden İsim Yapan Ekler

Fiil kök ve gövdelerinden, isimler yapmakta kullanılan eklerdir. Bu ekler sayıca çok ve oldukça işlektirler. Bu da, Türkçenin fiilden isim yapmaya elverişli bir dil olduğunu bize göstermektedir.

1. -gan, -gen; -kan, -ken

Atıl-gan, alış-kan, kay-gan, sıkıl-gan, sürün-gen; çalış-kan, somurt-kan, yalıt-kan, değiş-ken, gibi.

2. -gı, -gi, -gu, -gü; -kı, -ki, -ku, -kü

Al-gı, çal-gı, sar-gı, say-gı, bil-gi, der-gi, ez-gi, ser-gi, ver-gi, kur-gu, sor-gu, vur-gu, gör-gü, ör-gü, sür-gü; at-kı, bas-kı, bit-ki, seç-ki, iliş-ki, kes-ki, tut-ku, vb.

3. -gın, -gin, -gun, -gün; -kın, -kin, -kun, -kün

Az-gın, dal-gın, bez-gin, bil-gin, boz-gun, ol-gun, yor-gun, üz-gün; yat-kın, bit-kin, et-kin, geç-kin, piş-kin, seç-kin, tut-kun, küs-kün gibi.

4. -ı, -i, -u, -ü

Başar-ı, bat-ı, çarp-ı, kaz-ı, say-ı, sık-ı, yaz-ı, beğen-i, bildir-i, diz-i, gez-i, doğ-u, dol-u, kork-u, pus-u, sor-u, sun-u, öl-ü, ört-ü gibi.

5. -ıcı, -ici, -ucu, -ücü

Ak-ıcı, al-ıcı, bak-ıcı, kurtar-ıcı, yaz-ıcı, çek-ici, gez-ici, tüket-ici, üret-ici, ver-ici, boğ-ucu, oku-y-ucu, soğut-ucu, tut-ucu, gibi.

6. -ış, -iş, -uş, -üş

Anla-y-ış, bak-ış, davran-ış, sat-ış, yağı-ış, yaratıl-ış, gir-ış, söyle-y-ış, ver-ış, doğ-uş, duy-uş, sun-uş, gör-üş.

7. -k

Aç-ı-k, birleş-i-k, boz-u-k, del-i-k, dile-k, don-u-k, ez-i-k, göç-ü-k, iste-k, kes-i-k, kır-ı-k, sök-ü-k, tara-k, uyuş-u-k, vb.

8. -m

Al-ı-m, bak-ı-m, bas-ı-m, bil-i-m, çek-i-m, çiz-i-m, doğ-u-m, eğit-i-m, ek-i-m, geç-i-m, giy-i-m, iç-i-m, öl-ü-m, sar-ı-m, sat-ı-m, seç-i-m, sun-u-m, tak-ı-m, tanı-m, tad-ı-m, tüket-i-m, uçur-u-m, üret-i-m, ver-i-m, yud-u-m vb.

9. -ma, -me

Yaz-ma, sula-ma, soruştur-ma, bekle-me, git-me, gez-me, görüş-me, yüz-me; as-ma, ayaklan-ma, bas-ma, danış-ma, doku-ma, dol-ma, dondur-ma, kavur-ma, tamlama, tonlama, yak-ma, yaz-ma, yokla-ma, besle-me, böl-me, bütünle-me, dik-me, iç-me, sür-me vb.

10. -mak, -mek

Aç-mak, ağla-mak, kaz-mak, ofla-mak, utan-mak, yalvar-mak, bil-mek, derle-mek, gül-mek; çak-mak, kay-mak, tok-mak, ek-mek, il-mek, ye-mek vb.

11. -tı, -ti, -tu, -tü

Alın-tı, bunal-tı, çarpın-tı, çıkın-tı, kabar-tı, karar-tı, kaşın-tı, kızar-tı, sığın-tı, sıkın-tı, uzan-tı, belir-ti, öden-ti, tiksini-ti, ürper-ti, doğrul-tu, görün-tü, vb.

2.1.4. Fiilden Fiil Yapan Ekler

Fiil kök ve gövdelerinden, yeni fiiller türetmek için kullanılan, sayıca az fakat işlek olan eklerdir. En önemlileri şunlardır:

1. -I-

Boğ-u-I-, büz-ü-I-, üz-ü-I-, yor-u-I-; an-I-I-, bas-I-I-, duy-u-I-, gönder-i-I-, kaz-I-I-, kıy-I-I-, öv-ü-I-, sar-I-I-, sök-ü-I-, ver-i-I-, yaz-I-I-, gibi.

2. -ma-, -me-

Duy-ma-, kaç-ma-, sor-ma-, uyu-ma-, yat-ma-, bil-me-, çek-me-, gör-me- vb. gibi.

3. -n-

Bak-I-n-, çek-i-n-, giy-i-n-, tara-n-, yet-i-n-...

4. -r-

Aş-I-r-, bit-i-r-, doğ-u-r-, duy-u-r-, geç-i-r-, piş-i-r- vb.

5. -ş-

At-I-ş-, bak-I-ş-, dön-ü-ş-, döv-ü-ş-, gör-ü-ş-, gül-ü-ş-, kalk-I-ş-, kok-u-ş-, sev-i-ş-, gibi.

6. -t-

Ben(i)ze-t-, boya-t-, düzel-t-, kapa-t-, kuru-t-, oku-t-, öde-t-, sür-t-, uza-t-, ürk-ü-t-, yüksel-t- gibi.

7. -dır-, -dir-, -dur-, -dür-; -tır-, -tir-, -tur-, -tür-

Bil-dir-, de-dir-, giy-dir-, sez-dir-, sin-dir-, ver-dir-, ye-dir-, don-dur-, gül-dür-, yüz-dür-; aç-tır-, as-tır-, bıktır-, tart-tır-, çek-tir-, koş-tur-, öp-tür-, tüt-tür- vb.